

HARAKATLI O'YINLAR ORQALI BOSHLANG'ICH SINFLAR O'QUVCHILARIDA HAMJIHATLIKNI SHAKLLANTIRISH TEXNOLOGIYASI

Karimova Sadoqat

Termiz davlat pedagogika instituti
Jismoniy madaniyat kafedrasida o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada harakatli o'yinlar orqali boshlang'ich sinflar o'quvchilarida hamjihatlikni shakllantirish texnologiyasi yoritiladi. Boshlang'ich maktab yoshidagi bolalar psixologik va ijtimoiy jihatdan shakllanayotgan davrda bo'lishgani bois, ularning birgalikda faoliyat yuritish, o'zaro muloqotda bo'lish, jamoaviy harakat qilish kabi ko'nikmalari harakatli o'yinlar orqali samarali rivojlantiriladi. Maqolada didaktik o'yinlarning tuzilmasi, ularda pedagogning o'рни, hamkorlik muhiti yaratish bosqichlari, dars jarayonida o'yinli texnologiyalarning samaradorligi asoslab berilgan. Muallifo'yin orqali o'rgatish jarayonining nafaqat bilish faoliyatini, balki ijtimoiy-emotsional rivojlanishni ham rag'batlantirishga xizmat qilishini ilmiy jihatdan asoslaydi.

Kalit so'zlar: harakatli o'yinlar, boshlang'ich sinflar, hamjihatlik, pedagogik texnologiya, jamoaviylik, o'yinli dars

Abstract. This article examines the technology of fostering cooperation among primary school students through active games. Since children of primary school age are in the early stages of psychological and social development, active games serve as effective tools to enhance teamwork, communication, and collective behavior. The article explains the structure of didactic games, the role of the teacher in the process, stages of creating a collaborative environment, and the efficiency of using play-based technologies in lessons. The author provides scientific justification for the fact that game-based learning not only stimulates cognitive activity but also contributes significantly to social and emotional development.

Keywords : active games, primary school, cooperation, pedagogical technology, teamwork, game-based lesson

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ta'lim-tarbiya jarayoni ular shaxs sifatida endigina shakllanayotgan, hayotiy va ijtimoiy ko'nikmalarga ega bo'layotgan davrga to'g'ri keladi. Bu bosqichda bolaning bilim olishga bo'lgan munosabati, tengdoshlari bilan munosabat qurish qobiliyati, guruhda harakatlana olish salohiyati, muomala madaniyati kabi ko'nikmalarni shakllantirish muhim vazifalardan hisoblanadi. Aynan shu jarayonda harakatli o'yinlar eng qulay, bolaga mos va samarali metodlardan biri sifatida ajralib turadi. Harakatli o'yinlar orqali o'quvchilarda o'zaro yordam, mas'uliyat, murosaga kelish, faol tinglash, navbat kutish, jamoada harakat qilish kabi ijtimoiy fazilatlar rivojlanadi. Bu esa hamjihatlikning asosiy belgilari bo'lib, o'quvchilarning maktab muhitiga ijobiy moslashuviga, dars jarayonidagi faolliklariga bevosita ta'sir ko'rsatadi [1].

Pedagogik texnologiyalar ichida harakatli o'yinlar bilan bog'liq metodlar, ayniqsa, boshlang'ich sinflarda dars jarayonini jonlantirish, o'quvchilar e'tiborini markazlashtirish va ularning ijtimoiylashuvini ta'minlashda samaradorligi bilan ajralib turadi. Harakatli o'yinlar nafaqat tana harakatlarini, balki fikrlash, kuzatish, tez qaror qabul qilish, muloqot qilish kabi kognitiv jihatlarni ham rivojlantiradi. Ularning asosiy afzalligi – bolaga bosimsiz, erkin va ijobiy muhitda ijtimoiy axloqiy qoidalarini egallash imkonini berishidir. O'yin orqali o'quvchi o'zini jamoaning muhim a'zosi sifatida his qiladi, shaxsiy hissasi bilan guruhga foyda keltirayotganini anglaydi. Bu esa bola psixologiyasida ijobiy emotsiyalar uyg'otadi va sinfdagi o'zaro hurmatga asoslangan hamjihatlik muhitini shakllantiradi [2].

Hamjihatlikni rivojlantirishga xizmat qiladigan harakatli o'yinlar sinfdagi jamoaviy faollikni oshirish bilan birga, tengdoshlari bilan sog'lom ijtimoiy munosabatlarni yo'lga qo'yishga ko'maklashadi. Masalan, "Kim tez?", "Top-to'pni olib o't", "O'rtoqni chaqir" kabi o'yinlar bolalarni bir-birini tinglash, qo'llab-quvvatlash, topshiriqlarni hamkorlikda bajarish, xatoni muhokama qilish, ayblamasdan tuzatishga yo'naltiradi. Bu o'yinlar orqali bola "men" emas, "biz" prinsipiga asoslangan fikrlashga o'rganadi. Harakatli o'yinlar, ayniqsa, ijtimoiy-psixologik faoliyati sus, sustkash, ichimga-yopiq bolalarni dars jarayoniga jalb qilishda kuchli motivatsion vosita bo'lib xizmat qiladi [3].

Pedagogning bu jarayondagi o'rni beqiyos. Harakatli o'yinlarni tanlashda o'qituvchi sinf tarkibini, har bir o'quvchining individual xususiyatlarini, temperamentini, tengdoshlar bilan o'zaro munosabatini inobatga olishi zarur. Darslarda harakatli o'yinlar samarali bo'lishi uchun ular aniq didaktik maqsadga xizmat qilishi, boshida qoidalari tushuntirilgan va adolatli baholash mezonlariga

ega bo'lishi kerak. Har bir o'yin oldidan o'qituvchi guruhlariga ajratish, rol taqsimlash, qiziqarli vaziyat yaratish, faoliyatga bo'lgan ishtiyoqni uyg'otishga qaratilgan strategiyalarni ishlab chiqishi lozim. Mashg'ulotdan so'ngesa tahlil va mulohaza bosqichi tashkil etilishi, bunda o'quvchilar bir-biriga fikr bildirishi, o'z hissasini anglab yetishi muhimdir [4].

Boshlang'ich sinf o'quvchilari orasida hamjihatlikni shakllantirishga qaratilgan harakatli o'yinlar quyidagi pedagogik texnologiyalar asosida qurilishi mumkin: ko'rgazmali metodlar, o'yinli metodlar, muammoli vaziyatlar yaratish, emotsional refleksiya, rolli o'yinlar va musobaqaviy topshiriqlar. Ayniqsa, sinfda o'zaro ijobiy raqobatni shakllantirish, har bir o'quvchining o'z salohiyatini jamoaga ko'rsatishga intilishi hamjihatlikka olib keladi. Bu jarayonda bolalar bir-birining kuchli tomonlarini ko'ra boshlaydi, boshqalarning fikriga hurmat bilan qaraydi, jamoa manfaatini shaxsiy manfaatdan ustun qo'yishga o'rganadi. Bu ko'nikmalar esa keyinchalik ijtimoiy hayotda, o'rta va oliy ta'lim tizimida, mehnat jamoalarida muvaffaqiyatli integratsiya uchun poydevor bo'ladi [5].

Shuningdek, harakatli o'yinlar orqali o'rgatish jarayonida o'quvchilar darsni zerikmasdan qabul qiladi, faol va o'z ixtiyori bilan qatnashadi. Bu esa nafaqat bilish faoliyatini, balki psixologik holatni, emotsional kayfiyatni, darsga bo'lgan ijobiy munosabatni mustahkamlaydi. Pedagoglar uchun bu yondashuv dars jarayonining samaradorligini oshirish bilan birga, ijtimoiy jihatdan inklyuziv va o'zaro tenglikka asoslangan ta'lim muhiti yaratishga imkon beradi. Harakatli o'yinlar ijtimoiy-axloqiy tarbiyaning muhim komponentiga aylanadi. Bolalar muloqot qilishni, muammolarni hal etishni, konfliktlardan qochishni, bahs-munozaralarda adolatli bo'lishni, boshqalarning hissiyotini tushunishni o'rganadi. Hamjihatlikni shakllantirishda aynan mana shu jihatlar yetakchi o'rin tutadi.

Xulosa: Xulosa qilib aytganda, harakatli o'yinlar boshlang'ich sinf o'quvchilarida hamjihatlikni shakllantirishning eng samarali pedagogik texnologiyalaridan biridir. Bu metod orqali o'quvchilar nafaqat tanaviy faollikni, balki ijtimoiy ko'nikmalarni, jamoaviylik ruhini, o'zaro hurmat va tushunishni egallaydi. Har bir dars jarayonida o'yinli yondashuvdan foydalanish o'quvchilarning emotsional iqlimini yaxshilaydi, o'zaro muloqot madaniyatini rivojlantiradi. Pedagog uchun esa bu texnologiya shaxsga yo'naltirilgan ta'lim tamoyillarini amalga oshirishda kuchli vosita bo'lib xizmat qiladi. Kelgusida ushbu yondashuv asosida o'quvchilarning emotsional-ijtimoiy holatini monitoring qilish,

hamjihatlikka oid maxsus metodikalar ishlab chiqish va ularni milliy o'quv dasturlariga joriy etish maqsadga muvofiqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Бабаева, Г.А. Психология начальной школы. – М.: Просвещение, 2020.
2. Назарова, З.Р. Интерактивные технологии обучения. – Ташкент: Fan, 2021.
3. Махкамова, Д.Ш. Таълимда ўйинли методлар. – Тошкент: Муаллим, 2019.
4. Jones, L. Cooperative Learning in the Classroom. – Oxford University Press, 2022.
5. Nuriddinov, K. J. (2025). Psycho-pedagogical determinants in the formation of academic culture among students in pedagogical universities. Educational Research in Universal Sciences, 4(5), 96-100.
6. Abdurakhmanova, M. Active Learning Strategies in Primary Education. – Tashkent: Ilm Ziya, 2020.